

## ZAPISNIK

### sa Devete sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, održane 1. juna 2021. godine

Sjednica je počela u 11 sati i 10 minuta.

Sjednici je predsjedavao Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: Jelena Božović, dr Strahinja Bulajić, dr Albin Ćeman, Miodrag Lekić, dr Srđan Pavićević, Amer Smailović, Genci Nimanbegu i poslanici Radoš Zečević i Maksim Vučinić, zamjene člana Odbora dr Vladimira Dobričanina, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi/ce Odbora: dr Halil Duković, Ivan Mitrović, Mevludin Nuhodžić i Vesna Pavićević.

Sjednici je, u skladu sa članom 55 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovao poslanik Marko Milačić.

Sjednici je, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovao poslanik mr Ervin Ibrahimović.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković, savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting i programski direktor NVO „Građanska alijansa“ Milan Radović.

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

\*\*\*\*

Za sjednicu je utvrđen sledeći

#### DNEVNI RED:

- 1. PRIJEDLOG REZOLUCIJE O GENOCIDU U SREBRENICI, KOJI SU PODNIJELI POSLANICI: MR ERVIN IBRAHIMOVIĆ, DR DRAGUTIN PAPOVIĆ, DR DAMIR ŠEHOVIĆ, MR RAŠKO KONJEVIĆ, GENCI NIMANBEGU, FATMIR ĐEKA I ANDRIJA POPOVIĆ;**
- 2. TEKUĆA PITANJA.**

\*\*\*\*

#### **PRVA TAČKA- PRIJEDLOG REZOLUCIJE O GENOCIDU U SREBRENICI, KOJI SU PODNIJELI POSLANICI: MR ERVIN IBRAHIMOVIĆ, DR DRAGUTIN PAPOVIĆ, DR DAMIR ŠEHOVIĆ, MR RAŠKO KONJEVIĆ, GENCI NIMANBEGU, FATMIR ĐEKA I ANDRIJA POPOVIĆ**

Uvodno obrazloženje Prijedloga rezolucije o genocidu u Srebrenici dao je poslanik mr Ervin Ibrahimović navodeći da je inicijativa za podnošenje Prijedloga rezolucije potekla od svih opozicionih partija u Skupštini Crne Gore. Istakao je da je ovaj akt značajan za demokratizaciju našeg društva i za pomirenje u regionu. Važno je da se Prijedlog rezolucije usvoji

u Skupštini Crne Gore, jer ne nosi nikakvu poruku kolektivizacije, nije upućena protiv nijednog naroda i dopriniće ozdravljenju našeg društva. Upoznao je učesnike i javnost sa tekstom Prijedloga rezolucije u kojem je navedeno da Skupština Crne Gore:

- 1) najoštrije osuđuje genocid u Srebrenici;
- 2) potvrđuje da se genocid dogodio na tlu Evrope nakon Drugog svjetskog rata u kojem je stradalo preko 8.000 civila bošnjačke nacionalnosti;
- 3) zabranjuje javno negiranje postojanja ili umanjeње genocida u Srebrenici;
- 4) proglašava 11. jul Danom sjećanja na žrtve Srebrenice;
- 5) potvrđuje riješenost države Crne Gore, punopravne članice NATO alijanse, da afirmiše vrijednosti mira i stabilnosti;
- 6) poziva nadležne institucije na sprovođenje istraga i procesuiranja optuženih za genocid u Srebrenici, ratne zločine i zločine protiv čovječnosti i
- 7) izražava saosjećanje za sve žrtve u ratovima na prostoru bivše Jugoslavije, kao i za njihove porodice i poziva sve susjedne države da nastave da obezbjeđuju pravdu i dugoročnu podršku preživjelima.

Takođe, informisao je o razlozima za podnošenje Prijedloga rezolucije. Na osnovu pravosnažnih presuda Haškog tribunala i Međunarodnog suda pravde kojima je utvrđeno da je u Srebrenici jula 1995. izvršen genocid na preko 8.000 ubijenih bošnjačkih civila, kao i na osnovu usvojenih Rezolucija u Evropskom parlamentu i Kongresu Sjedinjenih Američkih Država kojima se osuđuje genocid počinjen u Srebrenici i svako negiranje genocida, usvajanjem ove Rezolucije Skupština Crne Gore bi potvrdila da se na prostoru Srebrenice desio genocid. Zabrinjava da se i nakon 25 godina od genocida i potpisivanja Dejtonskog sporazuma ovaj tragičan događaj pokušava zloupotrebjavati u dnevno-političke svrhe, služeći kao uporište nacionalističkim strukturama za negiranje genocida, veličanje pravosnažno osuđenih ratnih zločinaca, zastrašivanje i netolerantnost prema manjinskim narodima. Zato su suočavanje sa prošlošću, podrška žrtvama, posvećenost pravdi i demokratskim procesima od suštinske važnosti za trajno pomirenje i prosperitet u regionu, naglasio je poslanik Ibrahimović.

Cilj usvajanja ovog Prijedloga rezolucije je da Crna Gora kao punopravna članica NATO-a pokaže posvećenost evropskim i evroatlantskim vrijednostima, čime jasno potvrđuje da je lider u regionu na planu promovisanja demokratskih vrijednosti, ljudskih prava, temeljnih sloboda i suživota, kao najvećih vrijednosti društva.

Izrazio je očekivanje da će Odbor za ljudska prava i slobode podržati Prijedlog rezolucije o genocidu u Srebrenici, što može da potkrijepiti odlukom premijera Zdravka Krivokapića da pokrene postupak razrješenja ministra pravde, ljudskih i manjinskih prava dr Vladimira Leposavića zbog njegove izjave saopštene u Skupštini. Dva lidera partija koje su na vlasti Aleksa Bečić i Dritan Abazović jasno su potvrdili da se desio genocid u Srebrenici. Zahvalio je i poslanicima URA-e koji su podržali da se Prijedlog rezolucije o genocidu u Srebrenici uvrsti u dnevni red sjednice Skupštine Crne Gore.

U raspravi su učestvovali: zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković, članovi Odbora: Genci Nimanbegu, dr Strahinja Bulajić, dr Srđan Pavićević, Amer Smailović, dr Albin Čeman, Jelena Božović, Miodrag Lekić, predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović, poslanik Marko Milačić i programski direktor NVO "Građanska alijansa" Milan Radović.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković je saopštio da prisustvuje sjednici kako bi dao doprinos raspravi o Prijedlogu rezolucije koja je par ekselans politički akt. Plaši se da se ušlo u zonu upotrebe, odnosno zloupotrebe politike, a da se zaboravljaju činjenice i okolnosti. Nije tu da bi tražio motive zbog čega je Prijedlog rezolucije izašao na svjetlo dana sada,

a ne ranije. Naglasio je da je činjenica da je Srebrenica i danas “moneta za potkusurivanje”. Sve dok se na grafitima u našim gradovima čita “Nož, žica, Srebrenica” i dok navijačke grupe upozoravaju da Srebrenica još nije završena priča, postoji potreba da se o njoj govori. Ne može se Srebrenica nazvati drugim imenom osim onog kakav smo dobili od strane zvaničnih institucija, jer smo se obavezali da ćemo poštovati njihovo pravo i praksu. Sa stanovišta institucije Ombudsmana, ne može poručiti da se u Srebrenici nije desio genocid, zato što je to utvrđeno u više presuda koje nijesu donesene protiv srpskog naroda, države Srbije i SR Jugoslavije, nego protiv lica koja su okrivljena i osuđena za zločine genocida, po principu subjektivne ili kolektivne odgovornosti. Istakao je da nikome nije zabranjeno da analizira i kritikuje odluke međunarodnih sudova, ali ne smije se činiti javno negiranje zločina genocida, jer je to i zakonom zabranjeno, a ne samo Ustavom Crne Gore. Neće nikog podučavati onom što je činjenica i što je propisano Krivičnim zakonikom. Saopštio je da su zločini počinjeni sa svih strana i ne postoji nijedan razlog da se ne skrene pažnja na žrtve. Plaši se da je pokrenuta lavina procedura i istraga o tome ko je sve počinio, a ko doprinio zločinu genocida u Srebrenici i na drugim lokacijama. U glavama nekih osoba još je prisutna misao da se u Srebrenici nije desilo ništa strašno i da se radilo o ratnim sukobima u kojima su izmišljene žrtve, a nažalost nije tako, jer žrtve imaju svoje ime, prezime i ljudski lik. Bez obzira kakav bio politički stav poslanika prema Prijedlogu rezolucije, zamolio ih je da makar ne vrijeđaju žrtve na način što će političku raspravu voditi preko njih. Nije tačno da priča o ratnim zločinima i odgovornosti ratnih zločinaca u Crnoj Gori počinje tek po završetku sukoba, jer je odgovornost za ratne zločine tražena i u vrijeme dok su sukobi trajali. Pitanje je da li su ti glasovi savjesti bili dovoljni da izrode inicijativu koja bi spriječila zločine, uključujući i ovaj u Srebrenici. Mišljenja je da je i međunarodna zajednica mogla učiniti više da se taj zločin spriječi. Sa ove vremenske distance teško se može uraditi bilo šta drugo osim da se izrazi pijetet prema žrtvama i da se pitanja koja je ova rezolucija pokrenula ne dovode u kontekst dnevne politike, nego iznad politike.

Član Odbora Genci Nimanbegu je ocijenio da je ova priča politička, jer naše društvo nema demokratsku praksu i nauku da otvoreno govori o istoriji bez revizionističkih namjera i iskrivljavanja istorije, sa intencijom da se jedan narod prikaže kao žrtva, a drugi kao zločinci. Ova priča nije ranije nametnuta, jer je izazvana događanjima u poslednjih četiri godine. Prethodno je Skupština Crne Gore donijela Deklaraciju o prihvatanju Rezolucije Evropskog parlamenta o Srebrenici. Nakon toga u Skupštini Crne Gore se veličao zločinac Radovan Karadžić koji je prihvaćen kao heroj. Podsjetio je da je u govoru 4. decembra 2020. godine prilikom izbora Vlade predsjednik Odbora Vučurović rekao da se u Srebrenici nije desio genocid, već zločin, što je kasnije potvrđeno i ponovljeno od strane njegovih kolega iz Demokratskog fronta. Preko 8.000 ljudi je pogubljeno u Srebrenici. Genocid ima namjeru da se cio narod ili njegov dio eliminiše. Ako se svi muškarci tjeraju pred stroj, to je genocid i strašan zločin. Smatra da Bošnjačka stranka na osnovu onoga što se čulo u poslednjih četiri godine sada podnosi ovaj Prijedlog rezolucije da bi se vidjeli stavovi poslanika po tom pitanju, a ne da bi se poslanici okrivili. Poslanici koji bi podržali Prijedlog rezolucije, mogli bi ukazati da njihov narod nije kriv, već su krivi zločinci. Ovaj genocid je imao namjeru da se jedan narod eliminiše zbog čega Bošnjačka stranka ima potpuni legitimitet za pokretanje ovog pitanja. Ako idemo u relativizaciju samog događaja i namjere, postoji uvjerenje da se ovo može ponoviti, zbog čega mi možemo imati taj strah. Zbog toga je sudbina ove rezolucije vrlo važna u ovom Domu, naglasio je poslanik Nimanbegu. Usvajanjem Predloga rezolucije ova priča bi se ostavila iza nas, a treba da se krene u dokumentaciju svih drugih događaja, poput onih u Velici i Baru, da se skine oreol da su politika i političari jednaki sa cijelim narodom. Ovi prostori trebaju političare koji će biti junaci, a ne populisti i koji će razgovarati o ovakvim temama. Ako postoji iskrena namjera da se prihvate

evropske vrijednosti i vrijednosti međunarodne zajednice, mora se vidjeti da oni nijesu bili pristrasni u određivanju veličine ovog zločina definišući ga kao genocid i nemaju zlu namjeru prema bilo kojem narodu. Naglasio je da Prijedlog rezolucije nije usmjeren protiv bilo kojeg naroda. Zločinci moraju da se odvoje od naroda, a o ovoj temi politički treba govoriti odgovorno. Pozvao je kolege poslanike da o ovoj priči govore politički odgovorno. Žao mu je što mora da brani Ujedinjene nacije u Skupštini Crne Gore i što se one okrivljuju za zločin. Zločine su radili naši ljudi, a ako su Ujedinjene nacije kao instrument bile nemoćne da to spriječe, vjerovatno imaju lanac odgovornosti. Podsjetio je da je 2004. godine održao sastanak sa majkama Srebrenice koje su govorile o Srebrenici kako se ove priče i događaji nikad više ne bi ponovili. Naglasio je da se istorijske dileme ne mogu riješiti na sjednici Odbora.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je naveo da uvijek saopštava ono što misli i što je njegov politički stav, a vjeruje da politika i moral mogu da idu zajedno.

Član Odbora dr Strahinja Bulajić je saopštio da je narod kojem pripada u XX vijeku tri puta doživio genocid, po pravilu uvijek od istih, sa iste strane. Nikad niko nije trražio, osim pojedinci iz tog naroda, da se ispita šta se stvarno događalo. Upitao je šta je bilo Prvog i Drugog svjetskog rata i šta se desilo 1999. godine, jer je ta agresija bila sa elementima genocida. Mnogo djece je pobijeno mimo odluke Savjeta bezbjednosti i standarda međunarodnog prava. Ne umanjuje bilo čiju žrtvu, ali prezire politiku duplih aršina. Podsjetio je da je 9. jula 2009. godine Skupština Crne Gore donijela Deklaraciju koja se tiče Srebrenice. Ne vjeruje da ovakav ton Prijedloga rezolucije može doprinijeti boljem suživotu svih građana Crne Gore. Za njegovo poimanje to je veoma rezignatan ton. Istakao je da je dijalog jedno od najvećih civilizacijskih dostignuća. Saglasan je sa Zaštitnikom da je ovo politički akt i upitao je šta inicijator i predlagáč rezolucije njime žele postići. Takođe, upitao je šta je prethodilo događaju u Srebrenici, uz podsjećanje na riječi Hegela da je istina u cjelini. Smatra da se moraju otvoriti oči i vidjeti sve žrtve. Mišljenja je da se ovo dešava kako bi se Republika Srpska proglasila genocidnom tvorevinom. Zaključio je da je riječ o veoma osjetljivoj temi i ne treba se igrati ovim stvarima.

Član Odbora dr Srđan Pavićević je saopštio da Srebrenica ima mjesto u našoj zajedničkoj istoriji i treba sagledati istorijsko-politički kontekst. Podsjetio je da je nestanak velike Jugoslavije rezultirao velikim tragedijama, a jedna epizoda tragedije je Srebrenica koja predstavlja monstruozni čin koji je sigurno bio genocid, što je jasno, činjenično potvrđeno i analitično dokazano, pri čemu se neka istorija s tim slaže, dok se druga ne slaže. Tema je politička, isprovocirana specifičnim slijedom događaja u posljednje vrijeme, ali je danas relativizovana samim tim što se svi podnosioci Prijedloga rezolucije nijesu pojavili na sjednici. Smatra da ovakva tema iziskuje jednu vrstu pijeteta koji prevazilazi politiku. Ovo je tema koja čini korpus tema u našoj istoriji, a ta poglavlja su uglavnom pisana od strane pobjednika. Naglasio je da u građanskom ratu nema pobjednika i heroja, već postoje zločini, zločinci i žrtve. Samo deset dana poslije genocida u Srebrenici u istom ratu, na bliskim prostorima, sa istim motivima desilo se etničko čišćenje sa etnocidom i sa njihovih vjekovnih ognjišta protjerano je 250.000 Srba. Ne zna kako su ti Srbi proglašeni okupatorima sopstvene zemlje. Shodno činjenici da smo okruženi strahovitim tragedijama koje se ciklično ponavljaju svakih 30-40 godina, saopštio je da nemaju pravo da stalno “kopaju po ranama” kojima ne dozvoljavaju da zarastu. Podržaće Prijedlog rezolucije, ali treba biti pošten i konstatovati da je nakon Srebrenice 5. avgusta 1995. godine sa svojih vjekovnih ognjišta otjerano 250.000 ljudi. Podsjetio je da je 450.000 Italijana od 1945. do 1952. godine protjerano iz Istre i Dalmacije, od čega je desetine hiljada završilo u vrtačama kraškog predjela dalmatinskog zaleđa. O istom se u školi nije učilo. Takođe, 500.000 Folksdojčera je istjerano u istom periodu i ostalo ih je samo 10.000. Isto tako, Kosovo su napustile desetine i stotine hiljada Albanaca u pogromu koji je

sprovodila politika Slobodana Miloševića, a sa Kosova je otišlo stotine hiljada Srba. Naglasio je da ne želi da advokatiše nijednom etničkom kolektivitetu, već želi da pokuša da nametne temu uniformnosti. Grupacija kojoj pripada je vrlo principijelna po ovom pitanju. Ako će se otvarati ove teme, za šta on lično jeste, smatra da ih treba otvarati jednu po jednu. Ove teme "bole" zato što nijesu zatvorene i što nijesu imali hrabrosti da se sretnu sa pravom istorijom i da prihvate istorijske, a ne političke činjenice. Smatra da je progres naše države zasnovan na istorizaciji naših podjela, a obaveza prema državi je da budemo lojalni, čestiti, ispravni i moralni i da državu poštujemo.

Poslanik Amer Smailović je podsjetio da je cilj Prijedloga rezolucije o genocidu u Srebrenici da se ovo pitanje konačno riješi u Crnoj Gori i da se stavi tačka na uporno negiranje genocida. Ocijenio je da je Prijedlog rezolucije u skladu sa Ustavom i zakonima Crne Gore. Istakao je da se članom 370 stav 2 Krivičnog zakonika Crne Gore jasno zabranjuje javno negiranje genocida. Podsjetio je na Deklaraciju o prihvatanju Rezolucije Evropskog parlamenta o Srebrenici koju je Skupština Crne Gore usvojila 2009. godine u kojoj se ne pominje da se u Srebrenici desio genocid. Sada kada je genocid dokazan od strane Haškog tribunala i kada najveće i najmoćnije zemlje svijeta konstatuju da se genocid desio, Crnoj Gori se sa evropskih adresa sugerise da ne može biti članica Evropske unije dok se u zvaničnim stavovima negira genocid. Nedopustivo je konstantno negiranje genocida, posebno u poslednjih nekoliko mjeseci kada se negiranje genocida može čuti i u Parlamentu i od predstavnika Vlade. Negiranje genocida ozbiljno podriva realnu priču o pomirenju u regionu, a prostora za relativizaciju genocida u Srebrenici nema. Upitao je kakva je priča o pomirenju ako ne mogu da se dogovore o onome što se desilo i ako se poriču nedvosmisleno utvrđene istorijske činjenice i presude sudova. Prethodnih mjeseci u Crnoj Gori se pribjegavalo raznim formulacijama koje ovaj zločin u Crnoj Gori čine teškim, ali ne genocidom što on jeste. Istakao je da ovaj zločin predstavlja najtamniju stranu istorije savremene Evrope nakon Drugog svjetskog rata. Usvajanje Prijedloga rezolucije bilo bi korak ka trajnom pomirenju, suživotu, stabilnosti i toleranciji u našoj državi i regionu. Sve ostalo bi stvorilo sumnje da se nešto slično može ponovo desiti. Priznavanjem genocida u Srebrenici pravi se distanca od ideje uništenja bošnjačkog naroda sa jednog prostora. Prijedlog rezolucije nije usmjeren protiv bilo kojeg naroda, jer ne žele krivicu da kolektivizuju. Ne mogu se prihvatiti ni stavovi da se ratni zločinci prikazuju kao heroji. Zločine treba nazvati pravim imenom, zaključio je Smailović.

Poslanik dr Albin Čeman je naglasio da je Srebrenica nesumnjivo bolna rana svakog dobronamjernog čovjeka, a ne samo Bošnjaka. Srebrenice bi se trebali sjećati na način da se takvo stradanje više nikom ne dogodi, a treba se sjećati i svih drugih stradanja na ovim prostorima kako bi buduće generacije izvukle pouku da nijesu heroji oni koji idu u rat, nego oni koji rade sve da do rata ne dođe. Istakao je da poslanici Demokratske Crne Gore izražavaju pijetet prema svim stradalim žrtvama na prostoru bivše Jugoslavije i prema žrtvama genocida u Srebrenici. Kao građanina i kao Bošnjaka vrijeđa ga svakodnevna eksploatacija ove bolne teme u dnevno-političke svrhe, što se može primijetiti u posljednje vrijeme. Saopštio je da će biti uzdržan prilikom glasanja o Prijedlogu rezolucije o genocidu u Srebrenici. Naglasio je da je stav Demokratske Crne Gore jasan kad je u pitanju Srebrenica - u Srebrenici se desio genocid, o čemu govore i presude međunarodnih sudova, priznanja i presude okrivljenima, što poslanici Demokrata apsolutno poštuju, kao što poštuju i Sporazum koji su potpisali predstavnici tri pobjedničke koalicije nakon izbora održanih 30. avgusta 2020. godine kojim su se, između ostalog, obavezali na poštovanje svih međunarodno preuzetih obaveza gdje spadaju i presude međunarodnih sudova. Usvajanjem Deklaracije o prihvatanju Rezolucije Evropskog parlamenta o Srebrenici u Skupštini Crne Gore 2009. godine prihvaćeno je da se u Srebrenici desio genocid i ta Deklaracija je poslanicima Demokratske Crne Gore prihvatljiva. Naglasio je da je utvrđena individualna, a ne kolektivna

odgovornost i ne može se generalizovati i kvalifikovati da je neki narod genocidan. Takođe, podsjetio je na odredbe Krivičnog zakonika Crne Gore i mišljenja je da predložena rezolucija normira ono što je već propisano zakonom. Saopštio je da mu je jasna intencija pojedinih političkih partija koje pokušavaju od Skupštine Crne Gore da naprave poligon za hiperinflaciju različitih deklaracija i rezolucija o istorijskim događajima o kojima su donešene presude, kako bi se na taj način bavili prošlošću i podjelama, a ne ekonomijom i boljim životnim standardom građana. Zamolio je sve da se ne pretura po kostima nevinih srebreničkih žrtava kako bi one našle smiraj. Zaključio je da treba tražiti tačke spajanja kako se više nikada i nikome ne bi dogodila Srebrenica. Kakve god zakone da Skupština donese, nažalost postojaće jedan broj ljudi koji će smatrati da se u Srebrenici nije desio genocid, ali mu je važno da je većina društveno-političkih aktera u Crnoj Gori i međunarodnoj zajednici saopštila svoje stavove po pitanju Srebrenice, odnosno da se u Srebrenici desio genocid.

Članica Odbora Jelena Božović smatra bespotrebno pokretanje teme koja stvara nove podjele među građanima Crne Gore. Mišljenja je da Bošnjačka stranka zloupotrebljava Srebrenicu u političke svrhe u trenutku kada u Crnoj Gori treba da se objelodane sva nepočinstva Demokratske partije socijalista kojoj je Bošnjačka stranka u proteklom periodu davala punu podršku. Smatra da je Demokratska partija socijalista kriva za sav očaj u ovom društvu, ne samo za srpski narod, već i za veliki dio Muslimana u Crnoj Gori. U vrijeme kad su na dnevni red Skupštine došli tužilački zakoni, upravo tada se na dnevni red uvrstio Prijedlog rezolucije o Srebrenici. Na taj način Bošnjačka stranka se stavila na uslugu DPS-u iako je Prijedlog rezolucije u skupštinskoj proceduri od decembra 2020. Srbi se pokušavaju predstaviti kao ubice i zločinci od kojih Muslimani u Crnoj Gori treba da se plaše. Deportacija Muslimana u Herceg Novom nikad konkretnije nije ispitana, jer bi, po njenom mišljenju, ta istraga pokazala da je u tome učestvovao sam vrh države, među kojima je i aktuelni predsjednik Milo Đukanović. Smatra da Bošnjačka stranka ubuduće ne treba da vodi dijalog sa Demokratskom partijom socijalista, jer od takvog dijaloga društvo u Crnoj Gori neće imati nikakve koristi. Istakla je da Bošnjačka stranka treba da razgovara sa Demokratskim frontom kako bi došli do zajedničkih rješenja i boljeg života za sve građane. Sve dok se učestvuje u organizovanoj hajci na Srbe i pokušajima da se Srbi predstave kao genocidan narod, to nije dobro za suživot na ovim prostorima. U Srebrenici se desio zločin, a takvi i slični zločini su se dešavali i nad srpskim narodom na ovim prostorima. Sve dok ne budu podjednako osuđeni svi zločinci i iskazan pijetet prema svim žrtvama neće se moći uspostaviti mir na ovim prostorima. Naglasila je da su Srbi protjerivani sa Kosova, Bosne i Hercegovine i Hrvatske zbog čega je nesumnjivo da se genocid desio nad Srbima. Podsjetila je i na zločin koji se desio u selu Velika kada je u jednom danu, uz pomoć lokalnog muslimanskog stanovništva iz Plava, Gusinja i Bihora izvršen genocid i ubijeno 500 Srba, među kojima 112 djece mlađe od 12 godina. Podsjetila je i na progon srpskog naroda sa Kosova i Metohije gdje su uništavane crkve i paljene srpske kuće. Zaključila je da nijednu žrtvu ne treba zloupotrebljavati u političke svrhe, jer je to neprimjereno i nedopustivo.

Poslanik Amer Smailović je naglasio da odgovorno tvrdi da nijedan Bihorac nije počinio genocid.

Poslanik mr Ervin Ibrahimović se obratio poslanici Jeleni Božović navodeći da je očekivao veći pijetet prema žrtvama genocida u Srebrenici. Očekivao je od nje da se ogradi od fašističkih i zločinačkih grafita, kao i od dešavanja u Beranama. Pošto su vlast u Herceg Novom, pozvao ih je da jasno obilježe mjesto deportacije. Podsjetio je da je Milorad Dodik 2007. godine saopštio da se u Srebrenici 1995. godine desio genocid. Takođe, jedna nevladina organizacija u Srbiji je pokrenula inicijativu da Srebrenica postane univerzalni antiratni simbol. Srebrenica je trauma za

Bošnjake i ne mogu bez emocija da pričaju o ovom događaju, a o istom ne pričaju iz političkih razloga.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je saopštio da je Milorad Dodik istakao da je napravljen mit o Srebrenici oko koga se gradi identitet Bošnjaka i da nije bilo genocida u Srebrenici.

Poslanik Miodrag Lekić je siguran da se na kraju ove teme neće doći do zaključka da su predlagači akta htjeli da prikupe političke poene. Iz izlaganja prethodnika može se osjetiti da doživljavaju ovu dramu. Istoriju pišu pobjednici, osvjetnici i plaćenici. Lideri bosanskih Muslimana i Bošnjaka u Bosni i Hercegovini i predsjednik Srbije bili su dosta relaksirani u nekim susretima. Poslanik Lekić vidi opasnost dezintegriranja Crne Gore kroz paralelne istine i smatra da se mora više raditi na integraciji i sintezi. Saopštio je da se kod nas kultura sjećanja pretvara u građanski rat sjećanja. Potrebno je da imamo jednu ideju vodilju približavanja, a ukoliko tako ne bude, latentne podjele biće još veće, što nije dobro za državu. Podsjetio je da se o dva zločina u Baru koji su se desili odmah poslije rata i ne priča. Stoga je neophodno izraziti pijetet prema svim žrtvama. Razgovarao je sa pravnicima i smatra da su predlagači morali uložiti više truda u pripremu Prijedloga rezolucije. Po njegovom mišljenju, upitno je što se navodi da se zabranjuje javno negiranje postojanja ili umanjeње genocida u Srebrenici, jer je to materija koja se reguliše krivičnim zakonodavstvom. Takođe, upitao je zašto se samo poziva na članstvo Crne Gore u NATO alijansi, a ne pominju se druge međunarodne organizacije. Upitao je da li se 11. jul proglašava Danom sjećanja na žrtve u Srebrenici u državi Crnoj Gori i sugerisao da bi trebalo proglasiti dan sjećanja na žrtve svih zločina na prostorima bivše Jugoslavije.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je osudio sve zločine koji su se desili na prostoru bivše Jugoslavije i zločin koji se desio u Srebrenici. Smatra da je Prijedlog rezolucije zloupotreba i poigravanje sa žrtvama i njihovo stavljanje u dnevno-politički kontekst. Istakao je da sve to inicira poražena politika u Crnoj Gori koja je godinama imala priliku da pokrene ovo pitanje, što im tada nije bilo profitabilno. Sada kada se neke od tih partija nalaze pred raspadom, a drugima pada rejting, pokreću ove teme i “bude se duhovi prošlosti”. Od strane tih politika koristi se smušenost Vlade Crne Gore koja ima nejasan stav po mnogim pitanjima, a kada neko od njenih ministara saopšti jasan stav onda se oni obruše na tog ministra. Ovako koncipiran Prijedlog rezolucije ne može dovesti do pomirenja, već samo dodatno podgrijati tenzije u Crnoj Gori. Jedini put koji može dovesti do pomirenja je osuda svih zločina i razgovor o svim zločinima, pa i o onima u Crnoj Gori. Srbi se pitaju šta je sa osudom brojnih drugih zločina. Smatra da je rezolucija osim što je za dnevno-političku upotrebu duboko usmjerena i protiv srpskog naroda, ali niko Srbima ne može nametati krivicu za bilo šta, iako se to pokušava. Srpski narod je uz Jevreje, Ruse, Poljake najviše stradao u XX vijeku, ali su izašli kao pobjednici iz oba svjetska rata. Ne vidi empatiju i osudu zločina kada se pomenu genocid u Jasenovcu, Jadovno, Prebilovci, Čelebić, Piva, Velika, Korićka jama, Bratunac, Kravica, Oluja, Bljesak. Još nije čuo da se ovdje razgovara o Srbima iz Sarajeva gdje je prije rata živjelo oko 40% Srba, a danas ih nema ni 2%. Niko ne pita zašto se pred Haškim tribunalom ne vodi nijedan postupak protiv onih koji su izvršili zločine etničkog čišćenja Srba. Naglasio je da je Haški sud politički i antisrpski sud, jer su njegove odluke političke i usmjerene protiv srpskog naroda. Namjera ovog dokumenta je da silom nameće stavove ljudima i da ljudi krivično odgovaraju zbog svojih stavova. Zaključio je da se u Srebrenici desio zločin, a ne genocid. Zbog iznošenja stava niko ne može da snosi zakonske konsekvence. Zločina je bilo na svim stranama i treba ih osuditi, a ne koristiti žrtve iz Srebrenice da bi se politički obračunavali u Crnoj Gori. Smatra da je sve ovo podgrijano od strane ekstremističkih i medijskih krugova iz Sarajeva. Srbima je isto bilo pripremano 1990-ih, ali su u odbrambenom oslobodilačkom ratu od 1992-1995.

godine uspjeli da spriječe da im se ponovi isto što su doživjeli u ratu od 1941-1945. godine i uspjeli su da stvore Republiku Srpsku. Takođe, vjeruje da je ovo dio šireg projekta da se dovede u pitanje opstanak Republike Srpske, u čemu neće uspjeti. Pozvao je na poštovanje i pijetet prema svim žrtvama.

Poslanik Marko Milačić, koji je učestvovao na sjednici u skladu sa članom 55 stav 2 Poslovnika Skupštine CG, je upitao zbog čega se sada o ovome raspravlja u Skupštini i zašto dokument nije dostavljen na raspravu i usvajanje u Skupštini prije 30. avgusta 2020. Uputio je kritiku njegovim kolegama iz parlamentarne većine, jer je ovaj akt došao na dnevni red sjednice Skupštine, što nije trebalo da se desi. Saopštio je da se dobro zna zašto DPS želi ovu temu u Skupštini i zašto Bošnjačka stranka želi ovu temu u Skupštini, a po njegovom mišljenju to je zbog očuvanja izgubljenih privilegija i očuvanja organizovanog kriminala. Smatra da je jasno zašto se danas u Crnoj Gori priča o Srebrenici u trenutku kada je organizovani kriminal izgubio vlast. Smatra da se ovim pravi najveći spomenik zloupotrebe žrtava Srebrenice u dnevno-političke svrhe i da "satelit" DPS-a na ovaj način želi da iskoristi žrtve Srebrenice. Bio je u Srebrenici kada je kao novinar radio reportažu i pričao je sa Majkama Srebrenice i tadašnjim akterima događaja. Podsjetio je da u Srebrenici koalicionu vlast vrše Srbi i Bošnjaci, odnosno partije Bakira Izetbegovića i Milorada Dodika sa koalicionim partnerima i da tamo nema tenzije kolika je u Crnoj Gori po ovom pitanju. Sumnja da predstavnicima Bošnjačke stranke žrtve u Srebrenici nijesu na prvom mjestu. S obzirom da Srebrenica nije u Crnoj Gori, upitao je da li treba da se razgovara o genocidima širom svijeta, poput onog u Jermeniji. Bliži su mu zločini i patnje bilo kog naroda u njegovoj državi, nego van nje. Istakao je da ovo nije više Crna Gora dvostrukih aršina. Upitao je predstavnika predlagača zašto se ne bave zločinom deportacije u Crnoj Gori, nego Srebrenicom. Istakao je da je zločin deportacija direktno povezan sa Milom Đukanovićem. Naglasio je da on lično i nova parlamentarna većina nemaju nikakvih dodirnih tačaka sa zločinom u Srebrenici, ali ima Milo Đukanović, jer je izvjesni Mandić iz Republike Srpske saopštio da je Milo Đukanović doturao gorivo za tenkove u Srebrenici. Smatra da je tačka 3 Prijedloga rezolucije neustavna i da se Prijedlog rezolucije neće usvojiti zbog odsustva poslanika DPS-a. Ukoliko je presuđeno određenim ljudima i utvrđena krivična odgovornost, upitao je zašto to nije dovoljno, jer sve preko toga je propaganda i disciplinovanje jednog naroda. Neko ko je bio u koaliciji sa DPS-om ne može da priča o pomirenju. Istakao je da je Srebrenica žrtvovana. Smatra da su Ujedinjene nacije najveći krivac za Srebrenicu, jer su znale šta se radi, ali zbog dogovora Bila Klintonu i Alije Izetbegovića štitile su tu zonu dok su se tamo vodile ratne operacije, a kad su krenuli odgovori na ratne operacije desilo se ovo i došlo je do bombardovanja. Upitao je šta je bilo oko Srebrenice- Bratunac, Kravice gdje su pobijene hiljade ljudi, o čemu se ne priča. Istakao je da rane svih naših naroda još nijesu zarasle. Naveo je da je u Srebrenici razgovarao sa Pavlovićem, koji je zamjenik gradonačelnika Srebrenice, koji mu je rekao da je na toj teritoriji sahranjen i određeni broj ljudi koji nijesu stradali u julu 1995. što mu je potvrdio i tadašnji gradonačelnik. Ukoliko prilikom odlučivanja na plenumu bude prisutan i DPS, pozvao je kolege iz vlasti da ne podrže Prijedlog rezolucije o genocidu u Srebrenici. Zaključio je da Prava Crna Gora ne prihvata globalnu zamjenu teza i neće podržati Prijedlog rezolucije o genocidu u Srebrenici na plenumu.

Programski direktor NVO "Građanska alijansa" Milan Radović je podsjetio da je u Srebrenici ubijeno 8.372 lica, a Rezoluciju kojom se konstatuje da je zločin u Srebrenici genocid usvojili su Evropski parlament i Senat Sjedinjenih Američkih Država. Došlo je vrijeme da se i u Crnoj Gori stavi tačka na ovo pitanje. Nije siguran da je mudro prihvatiti negiranje genocida u Srebrenici, jer se na taj način stavlja veliki teret na pleća jednog naroda. Odgovorni za zločine nijesu ni grupe, ni narodi, već pojedini monstrumi za koje je sud to utvrdio. Srebrenica je rezultat

i posljedica dubokih podjela na vjerskoj i nacionalnoj osnovi. Ovo pitanje je važno za cijeli region, Evropu i svijet. Važno je da se u regionu Zapadnog Balkana, prvenstveno zbog žrtava, počnemo ujedinjivati i to jasno pokazivati. Saglasan je i da su se dešavali zločini prema drugim narodima, posebno manjinskim u republikama bivše Jugoslavije. Crna Gora mora imati odgovor na pitanje genocida, posebno zbog uloge tadašnje vlasti u Crnoj Gori, koja je po brojnim svjedočenjima, prvenstveno medijskim, bila podrška onom što se dešavalo u regionu ili u smislu pružanja logistike za ovaj zločin. Kada se priča o ratnim zločinima, uvijek postoje dvije strane- žrtve i zločinci, a svi mi imamo slobodu da izaberemo kome ćemo pružiti podršku. Najveći broj studenata prava na završnim godinama studija nema tačne i pouzdane informacije o zločinima i genocidu na prostoru bivše Jugoslavije, pa je ključno da mladi ljudi kroz obrazovni sistem budu informisani o ratnim zločinima i genocidima koji su se događali.

Odgovarajući na postavljena pitanja i komentare poslanik mr Ervin Ibrahimović je, između ostalog, istakao da je intencija pomirenje, a ne priča poslanika Milačića. Relativiziranje zločina i genocida ne smije biti dozvoljeno. Istakao je da država koja negira genocid u Srebrenici i veliča ratne zločine ne može biti članica Evropske unije i da je usvajanje ovog Prijedloga rezolucije jedan civilizacijski čin, kojim će se ne samo sadašnje, već i buduće generacije osloboditi teškog bremena. Podsjetio je da je skoro 80% građana Crne Gore saopštilo da želi da Crna Gora bude članica Evropske unije. Pozvao je sve da se u skladu sa savješću odnose prema genocidu u Srebrenici, jer je savjest put do čovječnosti. Usvajanjem Rezolucije buduće generacije će se osloboditi priče o genocidu u Srebrenici. Konvencijom Ujedinjenih nacija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida jasno je definisano šta se smatra genocidom. Istakao je da nikada nije pogrešno vrijeme za prava pitanja, a pravo pitanje je pomirenje u Crnoj Gori, koje će se postići kada se prihvati realnost da se u Srebrenici desio stravičan genocid. Mnoge države u Sjedinjenim Američkim Državama, čak i gradovi su utvrdili dan sjećanja na žrtve genocida u Srebrenici. Naglasio je da nema opravdanja za genocid u Srebrenici i da osuđuje svaki zločin koji se desio. Srebrenica je dvanaesti genocid nad Bošnjacima. Upravo stavovi poslanika Marka Milačića nameću obavezu da se Prijedlog rezolucije usvoji i da se buduće generacije oslobode velikog tereta. Ne može da shvati da poslanik Milačić bježi od presuda međunarodnih sudova. Na sjednici Odbora je trebalo da se priča o Prijedlogu rezolucije, a ne o DPS-u koji je 1997. godine napravio otkon o hegemonističke, velikosrpske politike. Prijedlog rezolucije o genocidu u Srebrenici mora biti iznad dnevne politike. Podsjetio je na riječi Merkelove i Štanmajera da treba stalno da se suočavamo sa prošlošću i da zločine zovemo pravim imenom kako bi mogli da idemo u budućnost. Stotine učesnika sa srpske strane su potvrdile da se desio genocid u Srebrenici, a kosti umrlih su izmještane u sekundarne i tercijarne grobnice kako bi se prikrili tragovi. Postoje i preporuke od ozbiljnih država da naši đaci treba da uče da se u Srebrenici desio genocid. Saopštio je da zbog izjava predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića poslanici Bošnjačke stranke bojkotuju rad Odbora za ljudska prava i slobode. Naglasio je da Bošnjačka stranka i on lično osuđuju svaki zločin koji se desio na prostoru bivše Jugoslavije i bilo gdje u svijetu i da treba iskazati pijetet prema žrtvama svih zločina.

Odbor većinom glasova (četiri „protiv“, tri „za“ i dva „uzdržana“) nije podržao Prijedlog rezolucije o genocidu u Srebrenici i predložio je Skupštini da ga ne usvoji. Takođe, Odbor je podnio Amandman pravno-tehničke prirode sa kojim se saglasio predstavnik predlagača.

Na osnovu člana 69 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sa Devete sjednice, održane 1. juna 2021. godine podnosi Skupštini

## **IZVJEŠTAJ**

**O RAZMATRANJU PRIJEDLOGA REZOLUCIJE O GENOCIDU U SREBRENICI, koji su podnijeli poslanici: mr Ervin Ibrahimović, dr Dragutin Papović, dr Damir Šehović, mr Raško Konjević, Genci Nimanbegu, Fatmir Đeka i Andrija Popović**

Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, kao matični odbor, na Devetoj sjednici, održanoj 1. juna 2021. godine razmotrio je PRIJEDLOG REZOLUCIJE O GENOCIDU U SREBRENICI, koji su podnijeli poslanici: mr Ervin Ibrahimović, dr Dragutin Papović, dr Damir Šehović, mr Raško Konjević, Genci Nimanbegu, Fatmir Đeka i Andrija Popović.

### **Predstavnik predlagača je saopštio:**

- da zabrinjava da se i nakon 25 godina ovaj tragičan događaj pokušava zloupotrebjavati u dnevno-političke svrhe, služeći kao uporište nacionalističkim strukturama za negiranje genocida, veličanje pravosnažno osuđenih ratnih zločinaca, zastrašivanje i netolerantnost prema manjinskim narodima;

- da je suočavanje sa prošlošću, podrška žrtvama, posvećenost pravdi i demokratskim procesima od suštinske važnosti za trajno pomirenje i prosperitet u regionu i da je ovaj akt značajan za demokratizaciju našeg društva i pomirenje u regionu;

- na osnovu pravosnažnih presuda Haškog tribunala i Međunarodnog suda pravde, kojima je utvrđeno da je u Srebrenici jula 1995. izvršen genocid sa preko 8.000 ubijenih bošnjačkih civila, kao i na osnovu usvojenih Rezolucija u Evropskom parlamentu i Kongresu Sjedinjenih Američkih Država kojima se osuđuje genocid počinjen u Srebrenici i svako negiranje genocida, usvajanjem ove rezolucije Skupština Crne Gore bi potvrdila da se na prostoru Srebrenice desio genocid;

- da je važno da se Prijedlog rezolucije usvoji u Skupštini Crne Gore, jer ne nosi nikakvu poruku kolektivizacije, nije upućena protiv nijednog naroda i dopriniće ozdravljenju našeg društva i

- da je cilj usvajanja ovog Prijedloga rezolucije da Crna Gora kao punopravna članica NATO-a pokaže posvećenost evropskim i evroatlantskim vrijednostima, čime jasno potvrđuje da je lider u regionu na planu promovisanja demokratskih vrijednosti, ljudskih prava i temeljnih sloboda i suživota, kao najvećih vrijednosti društva.

### **Tokom rasprave poslanici koji su podržali Prijedlog rezolucije su ukazali:**

- da naše društvo nema demokratsku praksu da govori o istoriji bez revizionističkih namjera i iskrivljivanja istorije;

- da ova priča nije ranije nametnuta, jer je izazvana događanjima u poslednjih četiri godine i da Bošnjačka stranka na osnovu onoga što se čulo u tom periodu sada podnosi ovaj Prijedlog rezolucije da bi se vidjeli stavovi poslanika po tom pitanju, a ne da bi se poslanici okrivili;

- da je ovaj genocid imao namjeru da se jedan narod eliminiše zbog čega Bošnjačka stranka ima potpuni legitimitet za pokretanje ovog pitanja;

- ukoliko se ide u relativizaciju samog događaja i namjere, postoji uvjerenje da se ovo može ponoviti, zbog čega može postojati strah po tom pitanju;

- da je sudbina ove rezolucije vrlo važna u Skupštini Crne Gore i da bi poslanici koji bi podržali Prijedlog rezolucije mogli ukazati da njihov narod nije kriv, već su krivi zločinci;

- da ovi prostori trebaju političare koji će biti junaci, a ne populisti i koji će razgovarati o ovakvim temama;
- ako postoji iskrena namjera da se prihvate evropske vrijednosti i vrijednosti međunarodne zajednice, mora se vidjeti da međunarodna zajednica nije bila pristrasna u određivanju veličine ovog zločina i nema zlu namjeru prema bilo kojem narodu;
- da zločinci moraju da se odvoje od naroda, a o ovoj temi politički treba govoriti odgovorno;
- da su zločine radili naši ljudi, a ako su Ujedinjene nacije kao instrument bile nemoćne da to spriječe, vjerovatno imaju lanac odgovornosti;
- da majke Srebrenice govore o ovoj priči kako se takvi događaji nikad više ne bi ponovili;
- da je nestanak velike Jugoslavije rezultirao velikim tragedijama, a jedna epizoda monstruozne tragedije je Srebrenica koja predstavlja monstruozni čin koji je sigurno bio genocid, što je pravno jasno, činjenično potvrđeno i analitično dokazano, iako se neka istorija s tim slaže, dok se druga ne slaže;
- da u građanskom ratu nema pobjednika i heroja, već postoje zločini, zločinci i žrtve;
- da se samo deset dana poslije genocida u Srebrenici u istom ratu, na istim prostorima, sa istim motivima desilo etničko čišćenje sa etnocidom i sa njihovih vjekovnih ognjišta protjerano je 250.000 Srba;
- da niko nema pravo da stalno “kopa po ranama” kojima se ne dozvoljava da zarastu;
- da ove teme “bole” zato što nijesu zatvorene i što nijesu imali habrosti da se sretnu sa pravom istorijom i da prihvate istorijske, a ne političke činjenice;
- da se u Deklaraciji o prihvatanju Rezolucije Evropskog parlamenta o Srebrenici koju je Skupština Crne Gore usvojila 2009. godine ne pominje da se u Srebrenici desio genocid;
- da sada kad je genocid dokazan od strane Haškog tribunala i kad najveće zemlje svijeta konstatuju da se genocid desio, Crnoj Gori se sa evropskih adresa sugeriše da ne može biti članica Evropske unije dok se u zvaničnim stavovima negira genocid;
- da se članom 370 stav 2 Krivičnog zakonika Crne Gore jasno zabranjuje javno negiranje genocida;
- da je nedopustivo konstantno negiranje genocida, posebno u poslednjih nekoliko mjeseci kada se negiranje genocida može čuti i u Parlamentu i od predstavnika Vlade;
- da negiranje genocida ozbiljno podriva priču o pomirenju u regionu, a prostora za relativizaciju genocida u Srebrenici nema;
- da ovaj zločin predstavlja najtamniju stranu istorije savremene Evrope nakon Drugog svjetskog rata;
- da je cilj Prijedloga rezolucije o genocidu u Srebrenici da se ovo pitanje konačno riješi u Crnoj Gori i da se stavi tačka na negiranje genocida i
- da bi usvajanje Prijedloga rezolucije bilo korak ka trajnom pomirenju, suživotu i toleranciji u našoj državi i regionu.

**Poslanici koji su glasali protiv Prijedloga rezolucije su saopštili:**

- da je Prijedlog rezolucije zloupotreba i poigravanje sa žrtvama i njihovo stavljanje u dnevno-politički kontekst, jer se ovim pravi najveći spomenik zloupotrebe žrtava Srebrenice u političke svrhe;
- da je bespotrebno pokretanje ove teme koja stvara nove podjele u Crnoj Gori i da ovakav ton Prijedloga rezolucije ne može doprinijeti boljem suživotu svih građana Crne Gore;

- da se ne umanjuje bilo čija žrtva i da nijednu žrtvu ne treba zloupotrebjavati u političke svrhe, ali se prezire politika duplih aršina;
- da je istina u cjelini, kako je saopštio filozof Hegel, zbog čega se treba baviti i onim što je prethodilo događaju u Srebrenici;
- da se ovo dešava kako bi se Republika Srpska proglasila genocidnom tvorevinom;
- da sve ovo inicira poražena politika u Crnoj Gori koja je godinama imala priliku da pokrene ovo pitanje, što im tada nije bilo profitabilno, dok sada kada se neke od tih partija nalaze pred raspadom, a drugima pada rejting, pokreću ove teme i “bude se duhovi prošlosti”, pri čemu se od strane tih politika koristi smušenost Vlade Crne Gore koja ima nejasan stav po mnogim pitanjima, a kada neko od njenih ministara saopšti jasan stav onda se oni obruše na tog ministra;
- da Bošnjačka stranka zloupotrebjava Srebrenicu u političke svrhe u trenutku kada treba da se objelodane sva nepočinstva Demokratske partije socijalista kojoj je Bošnjačka stranka u proteklom periodu davala podršku;
- da deportacija Muslimana u Herceg Novom nikad konkretnije nije ispitana, jer bi ta istraga pokazala da je u tome učestvovao sam vrh države;
- sve dok se učestvuje u organizovanoj hajci na Srbe i pokušajima da se Srbi predstave kao genocidan narod, to nije dobro za suživot na ovim prostorima;
- da je srpski narod u XX vijeku tri puta doživio genocid i da su Srbi protjerivani sa Kosova, iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske zbog čega je nesumnjivo da se desio genocid nad njima;
- da se zločin desio i u selu Velika kada je u jednom danu ubijeno 500 Srba, među kojima 112 djece mlađe od 12 godina;
- da je srpski narod uz Jevreje, Ruse, Poljake najviše stradao u XX vijeku, ali su izašli kao pobjednici iz oba svjetska rata i nema empatije i osude zločina kada se pomenu genocid u Jasenovcu, Jadovno, Prebilovci, Čelebić, Piva, Velika, Korićka jama, Bratunac, Kravica, Oluja, Bljesak i ne pominju se Srbi iz Sarajeva gdje ih je prije rata živjelo oko 40%, a danas ih nema ni 2%;
- da su bliži zločini i patnje bilo kog naroda u našoj državi, nego van nje;
- da u Srebrenici koalicionu vlast vrše Srbi i Bošnjaci i tamo nema tolike tenzije kolika je u Crnoj Gori po ovom pitanju;
- da je Haški sud politički i antisrpski sud;
- da osuđuju sve zločine koji su se desili na prostoru bivše Jugoslavije i zločin koji se desio u Srebrenici i da je jedini put koji može dovesti do pomirenja osuda svih zločina i razgovor o svim zločinima, pa i o onima u Crnoj Gori;
- da je Prijedlog rezolucije osim što je za dnevno-političku upotrebu duboko usmjeren i protiv srpskog naroda, ali niko Srbima ne može nametati krivicu za bilo šta iako se to pokušava, pri čemu je namjera ovog dokumenta da silom nameće stavove ljudima;
- da se u Srebrenici desio zločin, a ne genocid i
- da je tačka 3 Prijedloga rezolucije neustavna.

#### **Poslanici koji su bili uzdržani prilikom glasanja o Prijedlogu rezolucije su istakli:**

- da je Srebrenica nesumnjivo bolna rana svakog dobronamjernog čovjeka, a ne samo Bošnjaka;
- da bi se Srebrenice trebali sjećati na način da se takvo stradanje više nikom ne dogodi, a treba se sjećati i svih drugih stradanja na ovim prostorima kako bi buduće generacije izvukle pouku da nijesu heroji oni koji idu u rat, nego oni koji rade sve da do rata ne dođe;

- da je stav Demokratske Crne Gore jasan kad je u pitanju Srebrenica i da se u Srebrenici desio genocid;
- da je usvajanjem Deklaracije o prihvatanju Rezolucije Evropskog parlamenta o Srebrenici u Skupštini Crne Gore 2009. godine prihvaćeno da se u Srebrenici desio genocid i da je ta Deklaracija poslanicima Demokratske Crne Gore prihvatljiva;
- da su dovoljne odredbe Krivičnog zakonika Crne Gore i da predložena rezolucija normira ono što je već propisano zakonom;
- da ne bi trebalo “preturati po kostima” nevinih srebreničkih žrtava kako bi one našle smiraj;
- da se kod nas kultura sjećanja pretvara u građanski rat sjećanja, a potrebno je da imamo ideju vodilju približavanja i ukoliko tako ne bude, latentne podjele postaće još veće, što nije dobro za državu i
- da treba tražiti tačke spajanja kako se više nikada i nikome ne bi dogodila Srebrenica.

**Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore** je saopštio da prisustvuje sjednici kako bi dao doprinos raspravi o Prijedlogu rezolucije koja je par ekselans politički akt. Plaši se da se ušlo u zonu upotrebe, odnosno zloupotrebe politike, a da se zaboravljaju činjenice i okolnosti. Nije tu da bi tražio motive zbog čega je Prijedlog rezolucije izašao na svjetlo dana sada, a ne ranije. Naglasio je da je činjenica da je Srebrenica i danas “moneta za potkusurivanje”. Sve dok se na grafitima u našim gradovima čita “Nož, žica, Srebrenica” i dok navijačke grupe upozoravaju da Srebrenica još nije završena priča, postoji potreba da se o njoj govori. Ne može se Srebrenica nazvati drugim imenom osim onog kakav smo dobili od strane zvaničnih institucija, jer smo se obavezali da ćemo poštovati njihovo pravo i praksu. Sa stanovišta institucije Ombudsmana, ne može poručiti da se u Srebrenici nije desio genocid, zato što je to utvrđeno u više presuda koje nijesu donesene protiv srpskog naroda, države Srbije i SR Jugoslavije, nego protiv lica koja su okrivljena i osuđena za zločine genocida, po principu subjektivne ili kolektivne odgovornosti. Istakao je da nikome nije zabranjeno da komentariše i kritikuje odluke međunarodnih sudova, ali ne smije se činiti javno negiranje zločina genocida, jer je to i zakonom zabranjeno, a ne samo Ustavom Crne Gore. Saopštio je da su zločini počinjeni sa svih strana i ne postoji nijedan razlog zašto se ne bi skrenula pažnja na žrtve. U glavama nekih osoba još je prisutna misao da se u Srebrenici nije desilo ništa strašno i da se radilo o ratnim sukobima u kojima su izmišljene žrtve, a nažalost nije tako, jer žrtve imaju svoje ime, prezime i ljudski lik. Bez obzira kakav bio politički stav poslanika prema Prijedlogu rezolucije, zamolio ih je da makar ne vrijeđaju žrtve na način što će političku raspravu voditi preko njih. Nije tačno da priča o ratnim zločinima i odgovornosti ratnih zločinaca počinje tek po završetku sukoba, jer je odgovornost za ratne zločine tražena i u vrijeme dok su sukobi trajali. Pitanje je da li su ti glasovi savjesti bili dovoljni da izrode inicijativu koja bi spriječila zločine, uključujući i ovaj u Srebrenici. Sa ove vremenske distance teško se može uraditi bilo šta drugo osim da se izrazi pijetet prema žrtvama i da se ona pitanja koja je ova rezolucija pokrenula ne dovode u kontekst dnevne politike, nego iznad politike.

**Programski direktor NVO “Građanska alijansa”** je podsjetio da je u Srebrenici ubijeno 8372 lica, a Rezoluciju kojom se konstatuje da je zločin u Srebrenici genocid usvojili su Evropski parlament i Senat Sjedinjenih Američkih Država. Došlo je vrijeme da se i u Crnoj Gori stavi tačka na ovo pitanje. Nije siguran da je mudro prihvatiti negiranje genocida u Srebrenici jer se na taj način stavlja veliki teret na pleća jednog naroda. Odgovorni za zločine nijesu ni grupe, ni narodi, već pojedini monstrumi za koje je sud to utvrdio. Srebrenica je rezultat i posledica velikih podjela

na vjerskoj i nacionalnoj osnovi. Ovo pitanje je važno za cijeli region, Evropu i svijet. Važno je da se u regionu Zapadnog Balkana, prvenstveno zbog žrtava, počnemo ujedinjavati i to jasno pokazivati. Saglasan je i da su se dešavali zločini prema drugim narodima, posebno manjinskim. Crna Gora mora imati odgovor na pitanje genocida. Ključno je da mladi ljudi kroz obrazovni sistem budu informisani o zločinima i genocidima koji su se događali.

**Odgovarajući na postavljena pitanja i komentare, predstavnik predlagača** je, između ostalog, istakao da država koja negira genocid u Srebrenici i veliča ratne zločine ne može biti članica Evropske unije i da je usvajanje ovog Prijedloga rezolucije jedan civilizacijski čin, kojim će se ne samo sadašnje, već i buduće generacije osloboditi teškog bremena. Naglasio je da nema opravdanja za genocid u Srebrenici i da osuđuje svaki zločin koji se desio. Srebrenica je dvanaesti genocid nad Bošnjacima.

Nakon uvodnih napomena i sadržajne rasprave, Odbor većinom glasova (tri „za“, četiri „protiv“ i dva „uzdržana“) **nije podržao** Prijedlog rezolucije o genocidu u Srebrenici i predložio je Skupštini **da ga ne usvoji**.

Odbor je podnio **Amandman** koji glasi:

Preambula mijenja se i glasi:

“Poštujući odluke Međunarodnog suda pravde i Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, a sve u cilju trajnog pomirenja u regionu i vraćanja povjerenja među narodima, izražavajući pijetet prema žrtvama stradalim u genocidu u Srebrenici,

Na osnovu člana 82 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore, Skupština Crne Gore 27. saziva na \_\_\_\_\_ sjednici \_\_\_\_\_ zasijedanja u 2021. godini, dana \_\_\_\_\_ 2021. godine, donijela je”.

Sa Amandmanom Odbora **saglasio se** predstavnik predlagača, pa isti, shodno članu 150 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, postaje sastavni dio Prijedloga rezolucije.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određena je poslanica Jelena Božović, članica Odbora.

## **DRUGA TAČKA- TEKUĆA PITANJA**

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je informisao članove Odbora o tri Zaključka Savjeta za građansku kontrolu rada policije dostavljena Odboru radi upoznavanja i to:

- (1) Dopisu Savjeta za građansku kontrolu rada policije, broj 00-63-8/21-39 od 14. maja 2021. godine;
- (2) Dopisu Savjeta za građansku kontrolu rada policije, broj 00-63-8/21-39/1 od 17. maja 2021. godine i

(3) Dopis Savjeta za građansku kontrolu rada policije, broj 00-63-8/21-39/2 od 25. maja 2021. godine.

Savjet za građansku kontrolu rada policije, Dopisom broj 00-63-8/21-39 od 14. maja 2021. informisao je da je na sopstvenu inicijativu razmotrio pitanje dječjeg sigurnog prostora u policijskim stanicama i usvojio Zaključak kojim sa zadovoljstvom konstatuje unapređenje kapaciteta u Centru bezbjednosti Podgorica za rad sa maloljetnim prestupnicima i pohvaljuje direktora i Upravu policije u cjelini. Takođe, Savjet u ime građana Crne Gore zahvaljuje Ambasadi Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske na podršci Upravi policije na otvaranju i opremanju kancelarije za rad sa djecom.

Savjet ističe važnost unapređenja odgovornosti za pristup i rad policije sa ranjivom djecom, posebno u dijelu prevencije daljih trauma i stresa i boljeg razumijevanja policijskog posla. Novootvoreni prostor u CB Podgorica predstavlja prikladnije okruženje za boravak djece i rad sa njima, što će pomoći da djeca ne budu izložena nesigurnim situacijama. Prostor će pomoći da djeca imaju pozitivno iskustvo tokom primjene zakona, da se zaštiti najbolji interes djeteta i prava djeteta, da se djeca slobodnije izraze što će biti i u interesu policijskih i drugih službenika u pogledu kvaliteta potrebnih i dobijenih informacija.

Savjet ukazuje da je posebno važno da se nastavi razvoj komunikacionih i drugih vještina za profesionalan i usješan rad policijskih službenika sa djecom i preporučuje da se razmotre mogućnosti za otvaranje sigurnih prostora i u drugim važnim organizacionim jedinicama policije, na sjeveru i u južnom dijelu zemlje. Takođe, Savjet informiše da je zadužio članicu Savjeta Aidu Petrović da posjeti dječji sigurni prostor u CB Podgorica.

Dopisom broj 00-63-8/21-39/1 od 17. maja 2021. godine Savjet za građansku kontrolu rada policije je informisao da je po sopstvenoj inicijativi razmotrio postupanje policije u odnosu na javna okupljanja u Podgorici i Nikšiću održana 12. maja 2021. godine i usvojio Zaključak koji je dostavio Odboru na upoznavanje sa sadržinom.

Savjet podržava Upravu policije i sve njene pripadnike u legitimnim i zakonitim aktivnostima koje doprinose vladavini prava, dosljednoj primjeni zakona i zaštiti zdravlja stanovništva, kroz poštovanje propisanih zdravstvenih mjera u svakoj situaciji i bez izuzetka. Međutim, Savjet je sa posebnom zabrinutošću registrovao selektivno postupanje policijskih službenika u odnosu na dva različita javna okupljanja održana istog dana u Podgorici i Nikšiću. Savjet navodi da su službenici Uprave policije s pravom prekinuli okupljanje nekoliko desetina građana koji su u Podgorici izrazili podršku građanima Palestine i pozvali na sprečavanje civilnih žrtava, dok su istog dana tolerisali neuporedivo masovnije okupljanje tokom povorke pravoslavnih vjernika na čelu sa političarima i sveštenstvom Srpske pravoslavne crkve povodom praznika svetog Vasilija Ostroškog. Ispoljeni pristup Uprave policije je zabrinjavajući i neprihvatljiv, posebno u okolnostima aktuelnih i izraženih podjela po političkoj, vjerskoj i nacionalnoj osnovi. Savjet preporučuje Upravi policije da na osnovu raspoložive zvanične video dokumentacije i u odnosu na događaj u Nikšiću osigura dosljednu primjenu zakona.

Dopisom broj 00-63-8/21-39/2 od 25. maja 2021. godine Savjet za građansku kontrolu rada policije je informisao da je po sopstvenoj inicijativi razmotrio odnos crnogorske policije prema događaju obilježavanja godišnjice deportacije izbjeglica iz Bosne i Hercegovine i usvojio Zaključak koji je dostavio Odboru na upoznavanje.

U Zaključku Savjet navodi da je od svog uspostavljanja i kroz sve dosadašnje sazive pružao otvorenu i snažnu podršku procesu suočavanja sa prošlošću. Prepoznat je i kao jedino nezavisno i državno tijelo u cijelom regionu koje snažno i transparentno podržava proces suočavanja sa prošlošću i osnivanje Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava počinjenim na teritoriji nekadašnje SFRJ od 1. januara 1991. do 31. decembra 2001. godine (REKOM).

Savjet je odlučio da reafirmiše svoj raniji zaključak i preporuku iz 2012. godine i da pokuša osnažiti nacionalnu debatu o suočavanju s prošlošću u vezi sa postupanjem policije. Savjet podsjeća da je maja 2012. godine, postupajući po inicijativi tadašnjeg člana mr Aleksandra Saše Zekovića i inicijativama civilnog društva, usvojio i uputio Upravi policije preporuku da se na odgovarajući način građanima i javnosti uputi izvinjenje zbog učešća policijskih službenika u kršenju ljudskih prava u prošlosti, kao i zbog nezakonitog hapšenja i deportacije izbjeglica iz Crne Gore. Istom prilikom, Savjet je podržao sve komemorabilne postupke koji doprinose odavanju počasti i sjećanja na sve žrtve. Savjet je dodatno ocijenio da te aktivnosti i postupci svoje utemeljenje imaju kako u crnogorskom pozitivnom pravu, tako i u načelima ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava, a posebno u Rezoluciji Generalne skupštine UN 60/147 "Osnovna načela o pravu na pravni lijek i reparacije za žrtve teških kršenja međunarodnog prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava". U tom svjetlu, Savjet je pozvao novo rukovodstvo Uprave policije da nastavi sa svojim otvaranjem prema procesu suočavanja s prošlošću.

U Zaključku Savjet podsjeća da je prošlogodišnjem obilježavanju deportacije (2020), po odluci tadašnjeg direktora Uprave policije dr Veselina Veljovića po prvi put prisustvovao i predstavnik policije, tadašnji načelnik Centra bezbjednosti Herceg Novi Goran Banićević. Ranije komemoracije su ignorisane od strane policijske organizacije.

I ovim Zaključkom Savjet ukazuje da je od posebne važnosti, zbog ukupnog kredibiliteta policije, njenog povjerenja kod građana, ali i međunarodne policijske saradnje, da rukovodstvo crnogorske policije uputi izvinjenje i učini vidljivim i pozitivne primjere policijskih službenika, jer ih je bilo, koji su se unutar službe i pred nadležnim organima, otvoreno suprostavljali nezakonitim aktivnostima policije i pružali pomoć izbjeglicama.

Sjednica je završena u 14 sati i 10 minuta.

**ZAPISNIK SAČINILA  
SEKRETAR ODBORA**

Slava Burić

**PREDSJEDNIK ODBORA**

Jovan Jole Vučurović